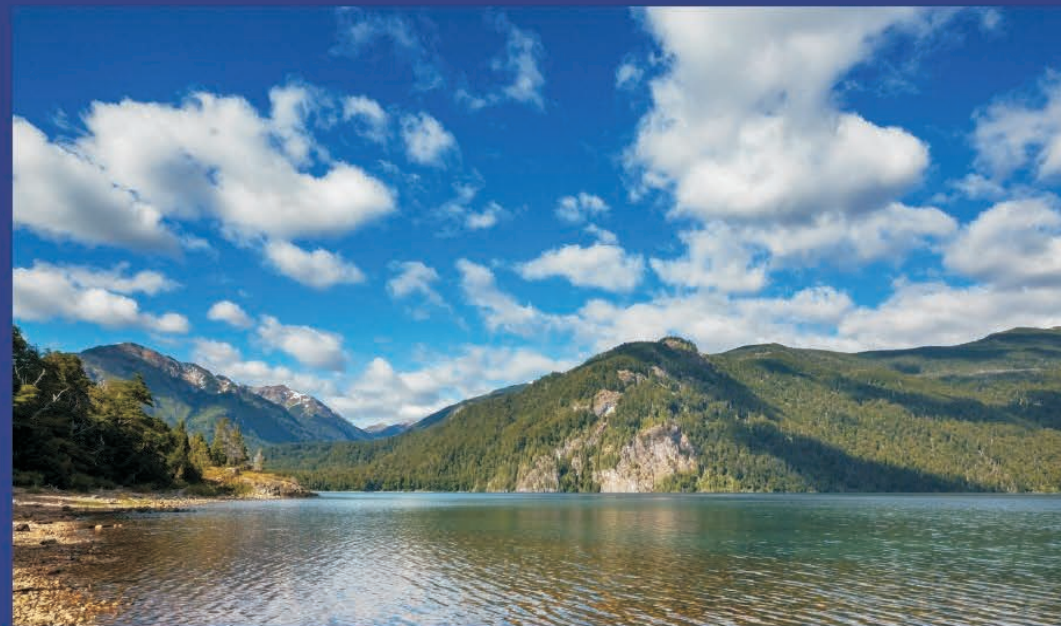

У колективній монографії презентовано досвід відомих українських науковців у галузі музичної і музично-педагогічної освіти України другої половини XX – початок XXI століть. Схарактеризовано творчі здобутки, становлення і розвиток музично-педагогічних концепцій і авторських шкіл в Україні, що здобули світове визнання. До того ж висвітлено сталі напрями розвитку музично-педагогічної та мистецької освіти, презентовано інформацію про видатні постаті у сфері музично-педагогічної та мистецької освіти України, науково-дослідну діяльність колективів викладачів фахових кафедр та студентів факультетів мистецького спрямування, а також викладачів та студентів факультетів музичних академій, що сприяють залученню нового покоління до шляхетної справи – розбудови художньо-інтелектуальних можливостей України, модернізації музично-педагогічної та мистецької освіти на основі консолідації традицій та нововведень, створення нових концепцій підготовки виконавців-музикантів та вчителів музичного мистецтва, виховання нової генерації науковців.

Доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу науково-методичної роботи та професійної підготовки працівників закладів сфери культури Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради.

Володимир ЧЕРКАСОВ

Володимир ЧЕРКАСОВ

Діалог митців музично-педагогічної освіти України

Колективна монографія
Випуск 2

**ДІАЛОГ МИТЦІВ
МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ УКРАЇНИ**

Колективна монографія

Випуск 2

УДК 781.2:37.091.2.061.ІЕС(02)

Ч 48

*Рекомендовано до друку вченою радою
Комунального закладу вищої освіти
«Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради
(протокол № 10 від 23 травня 2025 року).*

Рецензенти:

Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музикознавства та музичної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка;

Черепанин М.В. – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва Навчально-наукового інституту мистецтв Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, заслужений артист України;

Шульгіна В.Д. – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри історії музики Київської муніципальної академії музики ім. Р.М. Глієра.

Ч 48

Діалог митців музично-педагогічної освіти України.
Колективна монографія. Вип. 2. / Науковий редактор В.Ф. Черкасов, доктор педагогічних наук, професор. / Sammelmonographie. Prob. 2. / Wissenschaftlicher Redakteur V.F. Cherkasov, Doktor der Pädagogik, Professor. Бо Базен / Німеччина. AV Akademikerverlag. 2025. 319 p.

В колективній монографії презентовано досвід відомих українських науковців у галузі музичної і музично-педагогічної освіти України другої половини ХХ – початок ХХІ століть. Схарактеризовано творчі здобутки, розглянуто становлення і розвиток музично-педагогічних концепцій і авторських шкіл в Україні, що здобули світове визнання.

Видання розраховане на науковців, аспірантів і студентів мистецьких спеціальностей закладів освіти різних рівнів акредитації.

УДК 781.2:37.091.2.061.ІЕС(02)

ISBN 978-620-7-45391-7

© Колектив авторів, 2025

© LAP LAMBERT Academic Publishing, 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
------------------------	----------

РОЗДІЛ 1. ВИТОКИ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	8
---	----------

ЛОКАРЄВА Галина Василівна

Олексюк Ольга Миколаївна – видатна постать української мистецької освіти.....	8
--	---

ОТИЧ Олена Миколаївна

Життя, присвячене мистецтву	23
-----------------------------------	----

ГОРБЕНКО Сергій Семенович

Науково-педагогічна мудрість і міжособистісна толерантність життєвого поступу Т.І. Цвєлих.....	37
---	----

ШМАН Світлана Юріївна

Наукова, просвітницька та педагогічна діяльність Валерії Дмитрівни Шульгіної: внесок у розвиток освіти та науки	42
---	----

РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК МИСТЕЦЬКОЇ ТА МУЗИЧНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІЧНОЇ ДУМКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ВИДАТНИХ НАУКОВЦІВ УКРАЇНИ.....	61
--	-----------

ТАЙНЕЛЬ Ельвіра Золтанівна,

КОВБАСЮК Андрій Михайлович

Болгарський Анатолій Георгійович: активний учасник відродження музичної освіти України.....	61
--	----

МОЗГАЛЬОВА Наталія Георгіївна,

НОВОСАДОВА Анна Анатоліївна

Життєвий та професійний шлях професора Бориса Андрійовича Бриліна	70
--	----

ШУЛЬГІНА Валерія Дмитрівна

Професійно-педагогічна та наукова діяльність докторки мистецтвознавства, професорки Ганни Карась: ювілейні інтенції	80
---	----

ЛАБУНЕЦЬ Віктор Миколайович

Поклик «шістдесятництва» у творчій біографії Олени Миколаївни Маркової.....	98
--	----

МАРТИНЮК Тетяна Володимирівна Пасіонарні інтенції Галини Ніколаї	112
ГУРАЛЬНИК Наталія Павлівна Синергія науки і мистецтва: науково-творча школа Олени Ребрової	133
МАЗУР Дмитро Володимирович Творча та наукова діяльність професора Ярослава Сверлюка	154
МАРТИНЮК Анатолій Кирилович Становлення науково-педагогічної та творчої особистості Алли Соколової.....	169
СТАШЕВСЬКИЙ Андрій Якович Мистецька панорама особистості в діалозі творчих пріоритетів	180
ЗАРЯ Світлана Валеріївна Естрадне вокальне мистецтво в проєкті КМАЕЦМ «Зірковий Маніфест».....	199
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК СУЧАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ МИСТЕЦЬКОЇ ТА МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВЦІВ	
ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович Спадковість Дарії Андросової щодо традицій творчості музичної Одеси як одного з центрів мистецько-наукового універсалізму України.....	212
ПАНЬКІВ Людмила Іванівна Практико-орієнтований підхід у науковій та методичній діяльності Тетяни Бодрової.....	222
ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович Основні напрями наукової, освітньої та професійної діяльності Ірини Анатоліївни Малашевської	238
ЖИГАЛЬ Зоряна Михайлівна, КОВБАСЮК Андрій Михайлович Мистецький, педагогічний та науково-методичний вимір професора Ельвіри Золтанівни Тайнель	252
ШМАН Світлана Юрійвна Особистість Василя Чернеця у викликах сьогодення	262

РОЗДІЛ 4. ВИДАТНІ ПОСТАТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ	276
--	------------

***СБІТНЄВА Людмила Миколаївна,
СБІТНЄВА Олена Федорівна***

Музично-педагогічна діяльність народних артистів України в
Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка.. 276

***КУШНІРЕНКО Ольга Андріївна,
ВИШПІНСЬКА Ярина Маноліївна***

Андрій Миколайович Кушніренко – композитор, диригент,
фольклорист, педагог 287

ОТИЧ Олена Миколаївна

Співуча душа музиканта 311

РОЗДІЛ 4.

ВИДАТНІ ПОСТАТІ ВІТЧИЗНЯНОЇ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

СБІТНЄВА Людмила Миколаївна,
доктор педагогічних наук, професор кафедри музичного
мистецтва та хореографії
навчально-наукового інституту мистецтв
Державного закладу «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»,
заслужений працівник культури
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5370-531X>
e-mail: sbitneva.l@gmail.com

СБІТНЄВА Олена Федорівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри академічного та естрадного вокалу
факультету музичного мистецтва і хореографії
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2201-2120>
e-mail: sbitneva.elen@gmail.com

МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАРОДНИХ АРТИСТІВ УКРАЇНИ В ЛУГАНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Можна стверджувати, що саме в період отримання Україною незалежності у духовному житті українців розпочався процес повернення до загальнолюдських цінностей та їх осмислення, поступове накопичення й узагальнення наукових і мистецьких надбань, усвідомлення необхідності глибоких соціокультурних перетворень заради збереження українського народу та його культури. Всупереч важким економічним обставинам, відбувалося накопичення митцями вагомих художніх здобутків, художня культура розвивалася в

загальноєвропейському напрямку, вона ставала одним із важливих чинників культурного розвитку суспільства і державності.

Атмосфера перших років незалежності України сприяла отриманню творчим особистостям широких можливостей для духовного розвитку і самореалізації, дозволяла творчим особистостям вільно висловлювати свої творчі позиції і переконання, спілкуватися із зарубіжними митцями. Свобода творчості, відмічає Л.О. Кияновська, сприяла появі в діяльності митців вільного світовідчуття, неприйняття жодних офіційних догм мистецтва, величезного інтересу до подій, які відбувалися у світі, здатності не втрачаючи свого обличчя та «національної ідентичності» [2, с. 315].

У 90-роки в інститутах і університетах відкривалися нові спеціальності і спеціалізації. Так, 1992 року в Луганському державному педагогічному університеті імені Тараса Шевченка було створено факультет музики та відкрита спеціальність «музика та художня культура». З кінця 90-х років Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка, «патріарх вищої освіти Донбасу», упевнено займав позиції одного з найвизначніших культурних, освітніх, наукових і методичних центрів сходу нашої країни.

У 2000 році, на базі музичного факультету розпочинає свою роботу Інститут культури і мистецтв. Очолила Інститут кандидат педагогічних наук, заслужений працівник культури України Надія Павлівна Гвоздєва. З того часу Інститут культури і мистецтв ЛНУ імені Тараса Шевченка, в якому студенти здобувають знання з різних галузей культури і мистецтва, зарекомендував себе як серйозний заклад академічної та художньої освіти. В Інституті готували учителів музики та художньої культури, концертмейстерів, вокалістів, диригентів. Луганські педагоги спрямовували творчий потенціал на виховання висококваліфікованих спеціалістів, які стануть запорукою подальшого розквіту українського музичного мистецтва.

Було встановлено творчі контакти з працівниками Північно-Кентукського університету (США), Коледжу Томаса Мора (США), з провідними навчальними закладами Європи:

Градєц Кралово (Чехія), музично-педагогічним факультетом Празького університету, Вищою музичною школою (ГанOVER, Німеччина), радами з культурного обміну Великої Британії, Мексики, Росії, Австрії. Саме в 90-ті роки в цьому вищому навчальному закладі розпочинають свою музично-педагогічну діяльність відомі українські співаки Віра Іванівна Андріяненко, Володимир Іванович Самарцев, Володимир Миколайович Савченко, Джульєта Антонівна Якубович.

Батьківщиною В.І. Самарцева була станиця Новобіла в Луганській області. У оперній студії Будинку культури ім. Леніна Луганська, де у вільний час співав молодий парубок Володимир Самарцев, його і почув професор Привалов, і порекомендував поступати в Харківську консерваторію. Після закінчення консерваторії, в якій В.І. Самарцев отримав блискучу вокальну освіту з кваліфікацією оперного співака й камерного виконавця, працював солістом Харківської і Київської філармоній, співав на сцені Харківського оперного театру, приймав участь у відомому у Європі Міжнародному фестивалі «Празька весна» і отримував лауреатські дипломи в інших вокальних конкурсах. Він був співаком, який став представником мистецтва свого краю далеко за його межами. Виступав неодноразово в Чорнобильській зоні. З 1987 року був солістом Луганської обласної філармонії, дивував слухачів розмахом свого співочого таланту та можливостями виконувати твори в різних жанрах вокального мистецтва.

У його репертуарі нараховувалося близько 600 зразків класичної оперної музики, майже всі басові партії оперної музики, романси, а також декілька естрадних вокальних циклів. В.І. Самарцеву особливо давались складні психологічні образи, які були наповнені філософськими роздумами і несли в собі думки про сутність людського буття. Вокально-виконавська культура В.І. Самарцева підкоряла всі концертні майданчики, на яких йому доводилося виступати. Він майже щорічно давав сольні концерти з симфонічним оркестром філармонії і ансамблем «Київська Русь». Вражає кількість підготовлених сольних вокальних програм, які звучали в філармоніях України, Азербайджану, Білорусії, Болгарії, Франції, Угорщини, Великобританії та інших країн. В.І. Самарцев спочатку отримав

звання заслуженого, а згодом народного артиста України. Все своє творче життя В.І. Самарцев був у постійному пошуку, з інтересом сприймав все нове, що відкривалося йому в мистецтві і це відображалось в його вокальній творчості, яка зігрівала аудиторії своєю душевною щедрістю.

Володимир Миколайович Савченко, випускник Донецької державної консерваторії імені С. Прокоф'єва, завдяки красивому баритону та отриманій якісній вокальній школі, розпочав творчу кар'єру у Луганській обласній філармонії в 1975 році, коли ставилися опери, а в камерних концертах звучали вокальні цикли відомих у світі композиторів, проводилися творчі авторські вечори та гастролювали видатні музиканти світу. Всенародне визнання отримало створення співаком В.М. Савченко художніх образів партій Фігаро в «Севільському цирюльнику» Дж. Россіні, Роберта в «Іоланті» П. Чайковського», Миколи в опері «Наталка Полтавка» М. Лисенка, Дон Жуана в опері В. Моцарта, Жермона в опері «Травіата» Дж. Верді та багато інших камерних і естрадних пісенних творів. Виступи с симфонічним оркестром, з ансамблем «Київська Русь», участь в камерних і органних концертах, гастрольні поїздки в інші країни (Угорщина, Франція, Велика Британія) завжди супроводжувалися визнанням і подяками публіки.

Не менш цікавою є творча постать співачки, випускниці Алма-Атинської консерваторії, народної артистки України Віри Іванівни Андріяненко. Вона була молодого співачкою, володаркою незрівняного тембру голосу, яка отримала диплом найбільш престижного вокального конкурсу вокалістів ім. М. Глінки. Працювала в філармонії довгі 39 років, володіла безцінним даром перевтілення у виконанні оперних арій. Співпрацювала з симфонічним оркестром, ансамблем «Київська Русь», співала у супроводженні органу і фортепіано. Часто виконувала народні пісні та популярні пісні радянських композиторів і її завжди супроводжував успіх і подяки слухачів.

Джульєта Антонівна Якубович (Кочарян) народилася в Азербайджані у м. Баку. Народна артистка України з 1978 року. Закінчила Бакінську державну консерваторію і з 1963 року працювала в Луганській обласній філармонії. Її рідкісної краси

лірико-колоратурне сопрано звучало в кращих концертних залах не тільки своєї країни, а також в різних країнах світу – Польщі, Угорщини, Німеччині, Іраку, Італії, Франції, Великій Британії та інших країнах світу. У різні роки виступала в авторських концертах відомих вітчизняних композиторів А. Кос-Анатольського, М. Сільванського, М. Жербіна, Л. Колодуба та ін. Працювала в журі різноманітних вокальних конкурсів в країні – конкурс вокалістів ім. М. Лисенко, Міжнародний вокальний конкурс вокалістів ім. М. Глінки, Міжнародний конкурс української пісні «Молода гвардія», Всеукраїнський конкурс вокалістів «Золота осінь». В 90-ті роки був започаткований і щорічно проводився Міжнародний конкурс ім. Ф. Шаляпіна у м. Ялта, у якому приймали участь молоді співаки України, Білорусії, Китаю, Сербії. Впродовж двох десятиліть Д.А. Якубович була головою журі Міжнародного фестивалю-конкурсу ім. Ф. Шаляпіна. Щорічно в цьому конкурсі приймали участь і учні професорів кафедри співів і диригування Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка.

На початку 90-х років ці видатні співаки почали поєднувати концертну діяльність з викладацькою діяльністю на кафедрі співів і диригування в ЛНУ ім. Тараса Шевченка. Вони були високоосвіченими вокалістами, які знали всі закони вокального виконавства, і це дозволяло їм самим створювати глибокі художні образи і передавати знання і творчий досвід учням. За допомогою яскравих фарб своїх голосів, незрівняних тембрів вони створювали різноманітні художні образи, які малювали перед слухачами людські трагедії і переживання. І після кожного виступу публіка відчувала емоційне потрясіння, дарувала артистам аплодисменти та емоційні відгуки «браво». У галузі камерної музики також створювали самотутні та оригінальні вокальні образи, в яких вони були і тонкими ліриками і глибокими трагіками. В творчості відомих вокалістів був присутній різноманітний за жанрами і характером репертуар, виконання якого дарувало слухачам красу музики і поезії. Їх творчість охоплювала різні історичні епохи і стилі.

В Луганській обласній філармонії співакам довелося працювати з декількома творчими колективами, які їм

акомпанували. Так, доволі часто вони виступали з симфонічним оркестром Луганської обласної філармонії, ансамблем «Київська Русь» та іншими колективами. Але нерідко, наприклад, В.І. Самарцеву у шахтарських і сільських клубах на концертах акомпанував тільки баян. Він творчо співпрацював також з інструментальним ансамблем «Alma Mater» під керівництвом Ю. Дерського. Цей інструментальний ансамбль експериментував, виконував твори академічної музики в транскрипції і оригінальному аранжуванні для електронних музичних інструментів.

Неодноразово співаки приймали участь в міжнародних фестивалях, декадах української літератури і мистецтва, закордонних гастролях, святах, творчих звітах Луганської області в Києві, в програмах радіо і телебачення. Але, слід зазначити, завжди з великим задоволенням В.І. Самарцев співав в клубі рідного села Новобіла, в госпіталі ветеранів Другої світової війни, де дарував своє мистецтво людям.

Наприкінці 90-х років В.І. Андріянєнко, В.І. Самарцев, В.М. Савченко, Д.А. Якубович. стали професорами Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, викладали академічний вокал в Інституті культури і мистецтв ЛНУ ім. Т. Шевченка і були активними діячами в галузі розвитку української музичної культури. Так, В.І. Самарцев був одним із організаторів Міжнародного конкурсу оперної та камерної вокальної музики ім. І. Паторжинського, відомого українського співака та педагога світового рівня, творче життя якого було пов'язане з Луганщиною. Конкурс відбувся в Луганську 24-28 серпня 1997 року. До роботи в журі конкурсу були запрошені такі відомі співаки України та інших країн – народні артисти України Д. Гнатюк (голова журі), А. Авдієвський, Є. Мірошніченко, О. Романенко, І. Пономаренко, А. Бойко, Г. Дранов, Г. Паторжинська, народний артист Росії Б. Штоколов, народні артисти України Ю. Багатіков, І. Попович, О. Білозір та відомий оперний співак Б. Ятич (Югославія). В конкурсі приймали участь молоді вокалісти, представники України, Росії, Китаю.

У 1998 році Луганським державним педагогічним університетом імені Т. Шевченко було започатковано

фестиваль-конкурс піаністів і вокалістів серед студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації «Свято муз», у роботі якого приймали участь професори кафедри В.І. Андріяненко, В.І. Самарцев, В.М. Савченко, Д.А. Якубович. Наступного року цей конкурс, у якому приймали участь відомі виконавці з України, Росії, США, Мексики та інших країн світу, набув статусу Міжнародного.

Саме з ініціативи професорів кафедри співів і хорового диригування була організована оперна студія Інституту культури і мистецтв ЛНУ ім. Т. Шевченка. Професори В.І. Самарцев, Д.А. Якубович, В.М. Савченко приймали активну участь у підготовці студентських опер, які відбувалися в Інституті культури і мистецтв за участю симфонічного оркестру Луганської обласної філармонії. Так, прем'єра опера «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, режисером якої став заслужений діяч мистецтв Бурятії Моїсей Розин, відбулася у 2002 році. Наступна опера «Алеко» С. Рахманінова була поставлена у 2003 році й була присвячена ювілею композитора – 130 років з дня народження С. Рахманінова. Головну роль виконував В.І. Самарцев, а режисером цієї постановки став В. Пушной. Опера була поставлена двічі, де у 2004 році у другій постановці головну роль виконував учень В.І. Самарцева Д. Шепеленко. У 2005 році професори кафедри з присутньому їм творчому ентузіазмі готували постановку опери «Євгеній Онегін» П. Чайковського. До роботи був запрошений київській диригент Є. Тугевич. Прем'єра опери з успіхом відбулась 2005 року в Луганському обласному драматичному театрі.

У 2008 році розпочалася творча робота професора В.І. Самарцева над постановкою опери «Фауст» Ш. Гуно. Це було перше звернення колективу оперної студії до західноєвропейської класики. Диригувати оркестром було запрошено народного артиста України, професора Харківського національного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського А. Калабухіна.

Вже 2009 року відбулася прем'єра опери «Паяци» Г. Леонкало на мові оригіналу. До участі у постановці опери були запрошені вихованці Народного цирку обласного палацу культури циркачі-жонглери.

Прем'єра опери П. Чайковського «Євгеній Онєгін»

Прем'єра опери Ш. Гуно «Фауст»

Прем'єра опери Г. Леонковало «Паяци»

Опера «Сільська честь» П'єтро Масканьї була поставлена у 2010 році. Диригентом оперної студії кафедри співів і диригування на той час був С. Черняк, який працював диригентом симфонічного оркестру Луганської обласної філармонії. Головні ролі у всіх оперних спектаклях виконували учні народних артистів України, професорів кафедри В.І. Самарцева, В.М. Савченко, Д.А. Якубович і В.І. Андріяненко, які впливали на розвиток вокальної майстерності та сценічної культури своїх учнів.

Сцена з опери П'єтро Масканьї «Сільська честь»

Прем'єра опери Г. Артемовського «Запорожець за Дунаєм»

Учасники оперної студії

За довгі роки педагогічної діяльності професори кафедри неодноразово виступали з симфонічним філармонічним оркестром, ансамблем «Київська Русь», до яких залучали і своїх учнів, серед яких були і китайські студенти. Талановиті студенти майже щорічно приймали участь у міжнародних та всеукраїнських конкурсах. Неодноразово студенти Д. Шепеленко, І. Новіков, О. Босенко, О. Кулдиркаєва виступали перед слухачами в концертних залах Австрії. Випускники оперної студії І. Новіков, О. Босенко, Д. Шепеленко, А. Захаров, О. Богданова, А. Попруга, А. Даценко, Р. Буханцев, Т. Самарцева, О. Кулдиркаєва, Чжан Лян, О. Срібна, Н. Філаткіна після закінчення університету почали працювати в Луганській обласній філармонії, мистецьких та освітньо-культурних закладах. Багаточисленні випускники народних артистів України, професорів кафедри співів і диригування ЛНУ ім. Тараса Шевченка з великою повагою і вдячністю ставилися до своїх педагогів, розуміючи масштаби обдарованості цих талановитих співаків і педагогів. Вже в кінці 90-х та на початку нового тисячоліття в Інституті культури і мистецтв було підготовлено 33 лауреати міжнародних та всеукраїнських конкурсів.

Таким чином, процес розвитку вокального мистецтва на Луганщині, поступовий розвиток вокальної педагогіки в

Луганську в кінці XX – на початку XXI століття викликають інтерес і не залишають байдужими поціновувачів музичного мистецтва.

З часом все більше починаєш усвідомлювати той внесок в розвиток музичної культури Луганщини, який зробили професори, народні артисти України, талановиті українські співаки, мудрі вокальні педагоги В.І. Андріяненко, В.І. Самарцев, В.М. Савченко та Д.А. Якубович. Всю свою майстерність і досвід вони намагалися передавати своїм учням. На жаль, професорів В.І. Андріяненко, В.М. Савченко, В.І. Самарцева вже немає з нами, але вокальна творчість цих талановитих співаків і педагогів назавжди залишиться в історії розвитку культури краю.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Климов А., Курило В. Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. Історичний нарис / А. Климов, В. Курило. Луганськ, «Альма-матер», 2003. 118 с.
2. Кияновська Л. О. Українська музична культура. К.: ДМЦНЗКМ, 2002. 178 с.
3. Михальова Є. В постижении красоты. Луганськ: Поліграфічний центр «Максим», 2013. 335 с.
4. Самарцев В. І. Співак и голос. Луганськ: Проза-Типографія «Престиж-Сервіс», 2008. 160 с.